בשבח הקיום הפשוט

לאה שניר

■ זבנגייב הדברים, ירמיה מעיר נצורה, תרגמו חוה וינשלר, ספרית פועלים, 168 עמ' 1990

ספר שירים של זבנגייב וינברג, ירמיה מעיר נצורה, תמצא בתרגומו העתיר והוקלה של חוה וינשלר, כולל שירים שכתב ופשורר השלני הגולה בשנים 1956-1974. שירי הספר מנידים את האפשרות הירואלונית בכפר קיומי בחיבור בין אדם לאלוהו, ומבטאים את היכולת לשוא לאולת להידברות דרך השירה, שמביה הקשרים המיוחדים אותה עושים את הנסגש משלש לתחסר הפיכה המסגאפיסי גם־יחד.

שירי הספר הזה מלמדים, שתמונות המשרטטות בפלים עשויות להביל אמירה מורכבת בדבר הרעות נפשיות קיומיות של היחיד. בהיותן מונעות מתבניות נפשו של כל אדם, מפעפות הבדעות כאלה תשובה לא רק למשורר, אלא גם למי שחסר את היכולת לנסח את תמונת עולמו, את חוויותיו ואת מעפקותיו בפלים מרוייקות ועשירות. בשירים אלה מושגת האמירה על־ידי שימוש מתבניות יסוד אריכיטיפיות, השאולות מן המיתולוגיה היהודית, כמו מיתריסיה אלת הנפחה, איריון והגן המשלא ועוד. פעמים אחדות השיר מדבר עם הזולת באמצעות היכחדות בשורה־לסבע או בציטוט רברי מדבר חוסי, או תוך כדי הישענות על תשתיות של אגדות וזכויות, סרגיות, יפניות ועוד. בזירת השפרים ושיבוצם בתוך מידעם שירי מפתיע, עושה את שירי זבנגייב הדברים לא רק למרתקים מאוד, אלא בעיקר למשל קיומי, שהקורא יכול להתחבר אליו.

זבנגייב הדברים ממעט להשתמש במושג "אני", ורוחה כל כך ב־ש־ה הלידית. לעתים תכופות הוא מדבר דרך גרונו של מר קרגישר, או דרך גרונם של מספרים עממיים. מלבים מיתולוגיים ואפילו אלים ומלאכים. באשון זה מרתקת נקודת המבט של "האני השר" ומפקידה עצמה מן האנרגנטריות של "האני הלירי". שירים הם בעין מיפורים קצרים. העומדים כל אחד לעצמו, אבל מכלול השירים מראה תפיסת עולם רחבה. הדברים הוא משורר, המתבונן בעולם מתוך מרחבות, ומעבד את רשמיו האת רגשותיו לעולם שירתי, המחוה פתחיו לחלת ומאלץ אותו להתחיל לדברים.

אמיתות החיים ואהבת הפשטות

בכל שיר מצויירות תמונות, שאותה קורא בן בכמה רברי קריאה, בשל הדיבר הפילוסופי המשיקע בו. אבל האמירה הפילוסופית אינה מתיימרת לנבהים עד כדי נתק, אלא משרטת בטקבול על צד העלילה, המשוכה סיפורי־לכאך על פני השיר באופן כזה בברי השיר המתוח את הספר. "משל על הכלך מירסי" (עמ' 139) השיר אומר, כי "מה כל סדי ערבה שנא / בבי הזהב בקרחת היער // ושנא שעיר הבר/ ראשם שעון על אבן", מפני שהכלך מידם שוב אינו יוצא לציד. הכלך בבר יודע, כי תשובה הסלן - קורבנו בסטע צייד אחד - אינה התשובה הקרייטית לשאלתו "איה היא הדרך הישרה שיבחר לו האדם" (!). מרבבר עם כך שכשובה מרוכסלי היא ובדוייקת ביותר. למלך שכ אין מוכך לנהל מדיפרנציך אחד היחד הבר ובשרי הבבן, כיוון שהסילן משיב לו על שאלתו בתשובה מהלתה: "לחיות אין/ לשחת".

אם כן, תחילה הצייד מתפוננת לנטה הנסת שבני הקיום. כשהן מה משוקע הצייד מהשקפה הציין, משום שהשיחה מעידה בו שאלת פילוסופית, הנבלות באטבורה, כמו: "שרע מיבב כלב לשני מוחו/ מה יהא נהבה הזה/ שיקים מעמסת / כל הדיות הנעשים שהיו אי פעם". מכאן ואילך מחשבתו תלישף / לבשיבינה / עלול לעט ממעיכה זו / כמו האחרים // על כן ניקח מהסת / המשא של רבר מהלישה / להישאר בתעתה / שלישהוו האפלים / בשה מאוד בצין רגע זה של הערעשות" (עמ' 110-111).

תכלית האמנות

כמשוררים רבים לפניו, מבקש גם זבנגייב הדברים אוך הכלישה של האמנות האך האישו העיון שהיא מחללת בעולמו המסוקר של האמן. כאן שוב הוא נורש לרשות מיתית בדי לנסח את אוכיניות שירתו.

זבנגייב הדברים

בשיר "אריזן", שהוא לדבריו "קרוח של העולם הקלני / הכבר הראשון של העולם העתיק / יפר עדך כמו רביר", שואל המשורר "על אודות מה שר אריזן". תשובה: כי: "חשוב מכל שהוא משיב לעולם את הנשמניה / הים מפיכל בעיניות את הארמה / האש משיחה עם המים בלא שינאה / בבלאו של הקסמטר אוך הובבים / האבים ואילה בץ והנה / וילך נרים על רעמת אוך / ככעריסה" (עמ' 113). האמנות היא הכוח המאזן את הנרים. לפי שעל פי הרכה היא סוג של נריאה חרשה. אך היא אינה שיכת לאנשי הטעם בלבר. אריזן שר "למשכרי הים ולסוחרי הבדים / לעריסים ולנהגי הפרדות" ושכח לשרות היחה, במובן אפלטוני, רק רישור של הדים, בכל זאת יש באמנות נוחם, מפני שהיא נוגעת בעולם מתוך חיוניות וסתורה התכונות הרמונית. אולם, היא גם מחבדלת מן הנביאות הפשטית הנשכת, בהיותה אכוחדת מרי, ולפיכך תוצריה הוף יוצריה מכוחקים מן הפשטות, ובשל כך יהיו תמיד מושא נעגעים, אך גם מרחיקים ניתידים לבי־דות מתעשות: "כה שאי והנו אריזן / אושרות הנעורת " / בחשליגו הימה לבדי / עם זר של אופקים לראשר (עמ' 113).

זבינגייב הדברים מתבטן בעולם מתוך מרך לפעגה אחרו. מראות הנביאות מצויים עליו לבחר בדיך של תיאור, ושהוש פעמת מראה עיניו. הדברים שהוא שונא בהם אינם בהכרח חוי־עולם. הנכבו של המשקפ, הבלה־שהוש כפעם, מעיק לו הוקי שאינו נשל כלל מזה של מסורעות גדולים, המשנים את פני הנסיסטרית.

וקריאה נספר עמוס תכנים כמו "דו"ח מעיר נצורה" מעוררת רצון לאחר בה משפט, שיש בו כדי סיכום והיה השורה על הספר כולו. נדמה לי, כי "הבשלתן להעביר הים מתחה לקיר בית הבלאי" (241) הוא אחת בין מסר סכיבו סובבת שירתו של משורר חכם זה. מיתם המעבירים הימה לא אלה, ומרפים שהם קשורים לחיים בבחה מלים יפות או בבחה של אנינות. סעם מתעשות, אלא דוקא אלה, הנאחים בעת בריחה בנפקבק בדשם או שכים "את הנדיפות לא כדי לפקפד את תמים / אלא כדי למצוא ציבור של תנור בדהל סמך", אלה, שיש להם "שתי יריים לסובך על הראש / ושתי רגליים קלות למנוסה / כישרון להביא להם / כישרון לנשים / כישרון לעביר הים מתוה לקיר בית בלאי" ושם: משום הנדפים של אלה, לא יפלא סיבעה הלשוני של שירת זבינגייב הדברים. לשונו אינה גבוהה ועמוסת רמזים, והניתוה נעזה דוקא ניכולתה לפנות גם אל השוררים. כוה ניכולתה להזדיר את המשורר מקן השירה הפשנית הלהפריש עם המציאות המכוכה, ומחוייקה מתכה את אמיתות הדים

בשבח הקיום הפשוט

זבינגייב הדברים מטעין את שירו במסרים ביוזרים ובתכנים אידאליים אלא שבכתה כשירתו הגדול אין השירה בעלת המסרים האידאולוגיים נתפסת כפלקטית או כשכוחית. בשיר "שרמנגס" (עמ' 135) שאפשר להזה בו את אגמנמנון וחיילי, המסתיים לאחה הגואלת, שתשים את המפעמה לשרירה, אפשר השורות מפי המתפללים "לא את זר האבן של שרירי מבקשים אנו ממך אריננו / לא נוצת תהילה נשים לבנות חוב / אבל לפנים שהיכל בתן כתם השב אם יש בכתך / את נרחבות הלב תתן בירינו את המשפטה / כשם שנתת את הברזל". כך מטעין המשורר את שירו בתכנים מסרים, הוצים את כל התשפטה ומבטלים את הכוחה המיוחה של הוזיקה העדמה.

"דו"ח מעיר נצורה" הוא ספר שירים, המרבר בשבח החיים, בשבח הקיום הפשום. המתרחש מאירועות נשגבים, שתכוחות יש בהן כדי לשבש ולעיתים יחור מאשר להעניל בשיר "מר קוניטו מספר על פיתוי שפינוזה" (עמ' 42) מרבר הרברם על "ברוך שפינוזה מאמסטרדם / (שהאשתוקק להשיג את האלוהים) // ... הוא הציג שאלות / בדבר סבע האדם. אבל אלוהים בעצמו הסב אותו אל "העניינים הגרולים / באמת". אל יריו המצוינות, אל ענייני המתעוררת מליטוש העדשות, אל מחנו הלקר, ואמר לו: "קנה בית חרש / סלח למראות החנצאניות / על שתן מעדיקות את פני השמח // סלח לפרחים שבשער / לזהר השיכורים / ... היה עדים כמו ארמבוס // ... חשוב / על אשה / שהלך לך ילך" (עמ' 44).

חלקו השני של הספר הוא פירוש עשיר, רב־נותני וכלות־המשפיר של מר קוניטו, שהוא בדרשותו של המשורר, באותה מידה שהוא גם "כל אדם". כמו מפשיך המתרגם וירד וינשלר להפליא במעשר תרגום, אותו הזל בספרי הקודש, "מר קוניטו ושירים אחרים" והנבחה הקרוע המכותר, לפני הקורא נפרשת רשותו של אדם, המתבטה בהיסטוריה ובתשפטות היי, באמנויות משחק, והמוך משעשע לכשל קיומי.

"מר קוניטר" הוא אדם כל אדם, המחפש משמעות לחייו הקטנים, הפרטיים. "נפש יחוד את נחמת / המרע" (עמ' 151) על פי הדכו, בפבט מלמסה למעלה, הוא רואה את הישע, האנרכיה, העיוות, והכיעור, השקר והבציעות. על דרך ההישך קורא הדברם את קוראיו למרי, ומטיח בבור הביניה מוסף לשליטים, המעוורים עיניים, כמו כן הוא משקע את האדם הפשום, שבטעם למרוד הוא מערין את סתגלנותו בשרך להתעורר מבכלנות, ומחוי בחשבו על קצבות המוח, בעוד שביום הראשון הוא מסר ראשי לאפוך ישויה.

המחוו של "מר קוניטר" פתוחה בפני הקורא שלם, שאינו שירך רק למשורר, אלא גם לקורא, שלקחים עילמו האנושי חכר ומחוכם. זבינגייב הדברם מקרים עם קוראיו ריאשון בדבר המצע המרכם של היחים, וכך הוא נותן בירייהם כלים לראשיהו של רישר. אינו חוכח מי אמר, כי "האני השירי הוא נקודת המבט אבל אין זאת בא לירי נבר ללא האני האבר". אך אני חשב, כי בר מועלת שירתו של הדברם על הקורא המתעניין עם אינטיות־ת. מלאכת התרגום משלנית של חוה וינשלר היא פשוט נפלאה. הבחירות, הדרישה הדבעגות הלשונית מפתים אותך לחשוב, כי שירים אלה נכתבו בפקדים בעברית. נדמה, כי מתרגם אינו יוקק לייתר מבר.